

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΕΣ

Για τον Μάριο Βίττι

Η

Του

Κ. ΒΑΓΕΝΑ
πρόσφατη έκδοση του βιβλίου του Μάριο Βίττι *Γραφείο με θέα* και η ομίλησή

- και συνεπώς - έκθεσή του φωτογραφιών ελληνικών συγγραφέων και καλλιτεχνών (1948-1981) αποτελούν τις δύο όψεις μιας μνημειακής εκδήλωσης που οργανώσε το Μορφαστικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, για τα 50 χρόνια του επιφανούς νεοελληνιστή. Το βιβλίο συντίθεται από μίαν επιλεκτική δημιουργημένη μελετών του Βίττι, από αποσπάσματα συνεντεύξεών του, από την «Έργογραφία» του και από ένα «Αυτοβιογραφικό σχήλιο», με το οποίο ο Βίττι περιγράφει τις σχέσεις του με πρόσωπα και πράγματα της ελληνικής λογοτεχνίας. Καθώς το κείμενο αυτό δίνει την αίσθησή ενός προσωπικού απολογισμού μιας ολόκληρης ζωής, θα επιχειρήσω να εκτιμήσω συνοπτικά το έργο του Βίττι.

Χρησιμοποιού τον χαρακτηρισμό ξένος με την τυπική έννοια, γιατί ο Βίττι περισσότερο ληξιαρχικά θα μπορούσε να θεωρηθεί Ιταλός. Γεννημένος στην Κονσταντινούπολη από παλιό πατέρα και μητέρα Ελληνίδα, μεγαλωμένος διγλωσσικός, φοιτητής έπειτα στη Ρώμη με διπλή παράλληλη προσέγγιση στα ιταλικά και στα ελληνικά γράμματα, η οποία, ωστόσο, όπως γράφει ο ίδιος, «ήεν προκαλέσει» μέσα του «κάποιο είδος διχασμού», θα πρέπει να χαρακτηριστεί Έλληνοίταλος, αν και Οκ. Νίκος Βαγενάς είναι καθηγητής Της Θεωρίας και Κριτικής της Λογοτεχνίας στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Παικιστηρίου Αθηνών.

η διά βίου ενασχόλησή του με τη λογοτεχνία μας τον φέρνει ίσως λίγο περισσότερο προς τη δική μας πλευρά.

Ο Βίττι έφερε καινούργια πράγματα στη μελέτη της λογοτεχνίας μας γενιμοποιώντας -όχι μόνο με τη μέθοδο του αλλά και με τον τρόπο γραφής του - τόσο την πανεπιστημια-

Η ιστορική αίσθηση του Βίττι πιαν φυσικό να τον οδηγήσει σε μίαν ευρύτερη ιστοριογραφική σύνθεση

κή φιλολογία όσο και την εκτός του ακαδημαϊκού πεδίου λογοτεχνική κριτική. Η συνεισφορά του είναι ερευνητική, ερμηνευτική-κριτική και ιστοριογραφική. Μελετώντας από πλεονεκτικότερη θέση τις ελληνιστάιχές λογοτεχνικές σχέσεις των αιώνων πριν από τον 20ό, σχέσεις οι οποίους εξάρτησης της ελληνικής λογοτεχνίας από την ιταλική, ανακάλυψε ή μισοτή λανάθηνα έργα που έριξαν νέο φως στη μελέτη συγγραφέων και περιόδων. Αναφέρει την επανημιαιική τραγωδία *Εργένα του Που αιώνα* (1964) και τα άγνωστα ιταλικά - αλλά και ελληνικά - κείμενα του Κάλβου, 1963: *Ο Κάλβος και η εποχή του*, 1995), αποτελούν σταθμό, και βίαια, για τις καλβιανές σπουδές.

Η ερμηνευτική-κριτική διάσταση, που χαρακτηρίζει όλα σχεδόν τα κείμενα του Βίττι, εμφανίζεται κυρίως σε πέντε βιβλία του, τα οποία (παν εκδόθηκαν προκάλεσαν πολλές συζητήσεις και υπήρξαν χάρως μοχλός για επικριβώσεις, επαναπροσδιορισμούς και αναθεωρήσεις θεμάτων της λογοτεχνίας μας. Το *Ιδεολογική λειτουργία της ελληνικής ηθογογραφίας* (1974) έθεσε με καιριο τρόπο το πρόβλημα του ρεαλισμού στη μορφολογική πεζογραφία του 19ου αιώνα το *Η γενιά του Τριάντα* (1978) ήταν η πρώτη συνθετική μονογραφία για το έργο της περίφημης λογοτεχνικής γενιάς (ιστορικό και πεζογραφικό) ενώ τα βιβλία για τους δύο κορυφαίους ποιητές της (*Φθορά και λόγος: Εισαγωγή στην ποίηση τον Πάργου Σεφέρη, 1979· Οδυσσεύς Ελύτης, 1984· Για τον Οδυσσεύς Ελύτη, 1998*) αποτελούν ουσιώδη αναπτυγματα πεδίων της συνθετικής μονογραφίας, έτσι ώστε να μπορούμε να μιλάμε για μια τετραλογία κριτικής του ελληνικού μοντερνισμού. Εξέτιν που διακρίνει αυτά τα βιβλία είναι η οξυδερκής εξέταση της τεχνολογίας υπη ζώμασή της με τις προοπτικές των κοινωνικών συμφραζομένων της, ο ακριβής προσδιορισμός του διαλόγου των μορφών αναλήψεών με την ιστορική συγκυρία. Ο Βίττι μελετά τη σχέση αυτών των δύο συντεταγμένων με τη θέουσα νηφρολόγητα, απόφηνοντας τις μονομέρειες της τρέχουσας μορβιατικής φιλολογίας και της αισθησιακής κριτικής.

Η κριτική αίσθηση του Βίττι ήταν φυσικό να τον οδηγήσει σε μίαν ευρύτερη ιστοριογραφική σύνθεση. Αυτή ήταν η *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, που εκδό-

θηκε στα ιταλικά το 1971 και στα ελληνικά το 1978 και, συμπληρωμένη, το 1987. Η αξία αυτής της *Ιστορίας* έγκαιτα, πιστεύω, κυρίως σ' εκείνο που επικριτικά προσδιορίστηκε παλαιότερα ως «ιδιοτυπία» της: ένα χαρακτηριστικό που οφείλεται ασφαλώς στο (η ο Βίττι, έχοντας το ένα πόδι έξω από την Ελλάδα, έβλεπε τα πράγματα από μίαν ευρύτερη και λιγότερο σκονινημένη οπτική γωνία και ασάμη στο ση από όλους τους ιστορικούς της λογοτεχνίας μας είναι ο πλέον κριτικός. Είναι το κριτικό του πνεύμα εκείνο που τον έκανε όχι μόνο να εννοματώσει στις δύο ελληνικές ανατυπώσεις της *Ιστορίας* του τα νέα στοιχεία της έρευνας και τις αναθεωρήσεις της κριτικής (πρακτική που βρούσαμε και στις επανεκδόσεις των υπόλοιπων βιβλίων του) αλλά και να ξαναγράψει την *Ιστορία* του. Αυτή η ιταλική έκδοσή της του 2001 (ελληνική μετάφραση: 2003) δεν είναι επανέκδοση συμπληρωμένη. Είναι ένα βιβλίο ξαναγραμμένο από την αρχή. Αρχίζει να συγκρίνει και τις πρώτο κεφάλαιο των εκδόσεων του 1971 και του 2001, το αναφερόμενο στις χρονικές αρχές της νεοελληνικής λογοτεχνίας, η τις αλλαγές για την ποίηση του 18ου αιώνα, για να αναληφθεί την κριτική ερμηνεία του Βίττι.

Με την επιλογή των παλαιότερων κειμένων του και το καταληκτικό, γραμμένο ειδικά για την περίπτωση, «Αυτοβιογραφικό σχήλιο» του, που περιέχονται στο *Γραφείο με θέα*, ο Βίττι φαίνεται να δηλώνει ότι ολοκλήρωσε το έργο του. Έργο πλούσιο, που το δικαιώνει το γεγονός ότι συνεχίζει να γενιμοποιεί τις αναλήψεις των νεότερων νεοελληνιστών.